תורה אור

1. כִּי יִגֹּחַ אִישׁ שׁוֹר אוֹ שֶׂה וּטְבָחוֹ אוֹ מְכָרוֹ חֲמִשָּׁה בָקָר יְשַׁלֵּם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה: שמות כא לז

מוסף רש"י

אף גזול. יליפין מינה דאין לו מקנה לאחר זמן ואפילו ביאוש, דשמעינן ליה למרייה דמייאש ואמר ווי ליה לאסכון כיס (סוכה ל:). קרבנו. אם עולה קרבנו, ולא הגזול. דגזול נאו לאו לרצון אתי, קס"ד דגזל בהמת חולין ואייתי (לעיל סז:). דגזל קרבן דחבריה. שהקדיש חבירו ועולם לפני יאוש ואצטריך לאשמעינן דאינו עולה לרצון כלל ואפילו לבעלים הראשונים ואע"ג דלא הוה יאוש, ל"א דגזל קרבן דחבריה הלכך אפילו לאחר יאוש לא קנייה, דכל היכא דאתיה בי גזא דרחמנא אתיה (שם).

התם אעולא וסבר דיאוש כדי הוי יאוש ואיכא לשנויי כדמשני לקמן לריש לקיש כגון שהקדישו בעלים ביד גנב דאם כן מאי פריך התם לעולא כרת מאי עבידתיה הא מתחייב כרת שפיר דראוי לפתח אהל מועד כיון שהקדישו בעלים וי"ל דהמ"ל ולטעמיך אי נמי דרב יהודה נמי אית ליה דיאוש לא קני וטעמא דרב יהודה דאמר אין נודעה אין לא נודעה מכפרת משום דלא חיים לטעמא דמלוה הבאה בעבירה ולא גרסינן התם מאי טעמא קסבר יאוש כדי קני ובסוכה (ד' ג. ופס) דקאמר אלא לאחר יאוש הא קנייה ביאוש ה"פ הא קנייה ביאוש ושינוי הסם ומה שאין מזכיר אלא יאוש משום דע"י יאוש שקודם לכן קנאה בשינוי הסם ואית ספרים דלא גרסי ביאוש אלא הא קנייה ומדע דהא התם ר' יוחנן קאמר ליה ור' יוחנן אית ליה דיאוש לא קני דאמר לקמן חיובא אין לפני יאוש אין לאחר יאוש ומי סבר דיאוש קני אמאי חייב לאחר יאוש שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר ובהגחל בתרא קאמר רבי יוחנן משמיה דרבי ינאי דשינוי רשות ואחר כך יאוש לא קני ור"ת הקשה דבהגחל בתרא (לקמן ד' קיד.) משמע דלעולא יאוש כדי קני דפריך ממתניתין דנטלו מוכסים חמורו ונתנו לו חמור אחר הרי זה שלו וקאמר בשלמא לעולא בידוע ודברי הכל ונתנו לו חמור אחר חשיב ליה התם יאוש כדי דקאמר התם תנא ואם נטל מחזיר לבעלים הראשונים ומפרש דקסבר יאוש כדי לא קני וטעמא נראה דלא חשיב ליה שינוי רשות משום דע"כ נותנים לו ותירץ ר"י דבריתא ע"כ לא חיירי כמתני' דהא במתניתין קתני הרי הוא שלו ובריתא קתני מחזיר לבעלים הראשונים ועוד דא"כ דאמתניתין קיימא תקשי מבריתא לרבה דאמר יאוש כדי קני אלא בריתא חיירי שהבעלים עומדים ולא נתייאשו עדיין כשנתנו לזה אע"ג דלסוף אחר דאתא לידיה נתייאשו לא קני דשינוי רשות דקודם יאוש לא קני כדמשמע לקמן ויאוש גרידא נמי לא קני אפי' לרבה כיון דבאיסורא אתא לידיה וצריך להחזיר הדמים אבל מתניתין חייבי לעולא בידוע שנתייאש מקמי דאתא לידיה וכי אתא לידיה הוה ליה יאוש ושינוי רשות:

אף גזול דלית ליה תקנתא. אע"ג דאמר לעיל (דף סה:) גנב טלה ונעשה איל נעשה שינוי בידו וקנאו מ"מ כמו שהוא לית ליה תקנתא: **רבא** אמר מהכא קרבנו ולא הגזול. רבא גרסינן ולא רבה מדקאמר חד מייאיהו רב פפא אמר ולא היו טועים אלא בין רב פפא [ד] לרבא שהיה רבו ופעמים כשהיה אומר רב פפא דבריס בסתם היו סבורים שדברי רבא הן אבל בין דברי רב פפא לדברי רבה לא היו יכולין לטעות ולעיל (דף סו:) גרס אמר ליה רבא משכבו ולא הגזול כו' אע"ג דרבה הוה בר פלוגתיה דרב יוסף ולרבה הקשה אביי צריך לומר דרבה עצמו לא השיב לו כלום אלא רבא השיב לו מדפריך הכא והא רבא הוא דאמר דגזל קרבן דחבריה וקאמר דחד מייאיהו רב פפא אמרה וכן משמע דבכל הספרים גרס לעיל אמר ליה רבא ומי רבה השיבו הל"ל אמר ליה ולא היה צריך להזכיר רבה כיון דמקשה לרבה וכן משמע בהניזקין (גיטין דף נה: ושם) דרבא אית ליה דיאוש כדי לא קני דבעי רבא כי אוקמוה רבנן ברשותיה משעת גנבה או משעת הקדש למאי נ"מ כו' ומי יאוש קני לכל הפחות משעת יאוש כבר הוא ברשותיה ובפרק בתרא (דף קיא: ושם) קאמר רבא לעולם רשות יורש לאו ברשות לוקח דמי משמע התם דאית ליה דיאוש לא קני והתם רבא דהוא בר פלוגתיה דרמי בר חמא והא דאמר רבא בפרק אלו מציאות (ב"מ דף כו:) גבי מציאה נטלה לפני יאוש על מנת לגזלה עובר בכולן ואע"ג דאהדריה בתר יאוש מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה אע"ג דיאוש לא קני מ"מ כיון דהועיל יאוש למוכרה או להקדישה חשיב גזלן: **שור** ושה שני **פעמים**. וא"ת ושה דכתיב ב' פעמים למה לי הא בשבת לא כתיב שה [ה] וי"ל דאי לא כתיב שה שני פעמים הוה אמינא שבא שור למעוטי שאר מילי מדין שור דלא הוו בתשלומין ה' ולוקמיה אדין שה להכי כתיב שה למעוטי לגמרי:

חמשה בקר ישלם תחתיו. ומסברא הוה ידענא דחמשה בקר קיימא אשור וארבע צאן קיימי אשה: **אין** הגונב בו'. בגמרא (דף סט:) דריש לה מוגונב מבית האיש ולא מבית הגנב ולמאן דמוקי חד בגנב וחד בטוען טענת גנב א"ש אבל למאן דמוקי תרוייהו לטוען טענת גנב לא שייך כלל למדרש הכי וצריך לומר דלדידיה נפקא ליה למעוטי גנב אחר הגנב מקרא אחרינא:

דתניא אמר רבי עקיבא בו'. מכל הנהו דפריך הכא לרב [ו] ה"מ למפרך לעיל לרבה ומהנהו דפריך לעיל לרבה ה"מ למפרך לרב אלא דרבה דאיירי בגזלן פריך ליה ממילי דגזלן ולרב דאיירי בגנב ניחא ליה למיפרך ממילי דגנב אע"פ שאין סברא לחלק ועוד דכמו שהוקשו בבית המדרש נקבעו בגמרא ולתרוייהו הוה מצי למפרך מההיא דגנב והקדיש דפריך מינה לקמן רבי יוחנן לריש לקיש:

אף גזול דלית ליה תקנתא לא שנא לפני יאוש ולא שנא אחר יאוש רבא אמר מהכא קרבנו [ז] ולא הגזול אימת אילימא לפני יאוש פשיטא למה לי קרא אלא לאו לאחר יאוש וש"מ יאוש לא קני ש"מ והא רבא הוא דאמר דגזל קרבן דחבריה איבעית אימא הדר ביה ואיבעית אימא [ח] חד מייאיהו [ט] רב פפא אמרה: ומדת תשלומי ארבעה וחמשה וכו': ואמאי נילף שור שור משבת מה להלן חיה ועוף כיוצא בהן אף כאן חיה ועוף כיוצא בהן אמר רבא אמר קרא [1] שור ושה שור ושה שני פעמים שור ושה אין מידי אחרינא לא אמרי הי מייתר אילימא שור ושה דסיפא מייתר דניכתוב רחמנא כי יגנב שור או שה וטבחו ומכרו חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחתיו אי כתב רחמנא הכי הוה אמינא בעי שלומי תשעה לכל אחד ואחד וכי תימא הא כתיב תחתיו תחתיו חד תחתיו מייתר ההוא מיבעי ליה לדרשה אחרינא דתניא יכול גנב שור שוה מנה ישלם תחתיו נגידין ת"ל תחתיו תחתיו אלא שור ושה דרישא מיותר דנכתוב רחמנא כי יגנב איש וטבחו ומכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה אי כתב רחמנא הכי הוה אמינא עד דגניב תרי וטבח להו וטבחו כתיב לחד ואימא עד דגניב תרוייהו ומזבין להו ומכרו כתיב לחד ואימא הוה אמינא עד דגניב תרי וטבח חד ומזבין חד או מכרו כתיב ואכתי הוה אמינא עד דגניב תרוייהו וטבח חד ומשייר חד או מזבין חד ומשייר חד אלא שור דסיפא ושה דרישא מייתר דניכתוב רחמנא כי יגנב איש שור וטבחו ומכרו חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחת השה שור דסיפא ושה דרישא למה לי שמע מינה שור ושה אין מידי אחרינא לא: אין הגונב אחר הגנב משלומי כפל: אמר רב לא שנו אלא לפני יאוש אבל לאחר יאוש קנאו גנב ראשון וגנב שני משלם תשלומי כפל לגנב ראשון [ו] אמר רב ששת אמינא כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא דתניא אמר ר' עקיבא מפני מה אמרה תורה טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה מפני שנשתרש בחטא אימת אילימא לפני יאוש

מי

ה"ג **וכ"ם הא לפיב פחפיו פחפיו חד פחפיו מייפר בו'**. וכ"ת הא כתיב תרי זימני תחתיו דמיתמעי חד אשור וחד אשה דאי תרוייהו אחד קיימי הכי איבעי ליה למיכתב ה' בקר וד' לאן ישלם תחתיו לאו מילתא היא דאיכא למימר חד תחתיו אייתר לדרשה אחרינא ואכתי תשעה משתמעי בין אשור בין אשה: **נגידים**. גויעים כדמתרגמינן ויגוע ואיתנגיד (בראשית מט) כלומר כחושין וקרובין למות: **ה"א עד דגנב אדאי ובבח לחד ומזבין לחד**. להכי אצטריך שור או שה דרישא למימר דאע"ג דחד הוא דגנב מחייב: **או מכרו לפיב**. דמשמע או טביחה או מכירה דהא כתיב או לחלק: **ואימא עד דגנב אדאי**. כדכתיב בסיפא תחת השור תחת השה ולהכי אצטריך שור או שה דרישא: **שנשתרש**. עשה שרשין. כלומר נתחזק בחטא שקנאו ומכנו מעשיו: **אילימא לפני יאוש**. מכרו:

מי

מסורת הש"ם

ה) [לעיל סו:], ו) [שבת כו. שבועות כו. בכורות נ:], ז) [יבמות כד: וש"נ], ח) [ע' תוס' בכורות נ: ד"ה חדא ותוס' שבועות כו. ד"ה חדא], ט) עיין בת"ס,

הגהות הב"ח

(א) גב' רב פפא אמרה. נ"ב משום דמלך בתר אביי ורבא כ"כ תוס' בשבועות דף כו ע"א וכה"ג כתבו תוס' בת"ס וכה"ג בתוס' שבועות דף כו ע"ב:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה שור בו' וי"ל דאי לא כתיב. עיין תשובת מהר"י אדריבי סי' שלה:

רבינו חננאל

ורבא נמי דאמ' יאוש לא קאני, לא דחינן להו לגמרי אלא מוקמינן להו דלא אמ' אפילו אחר יאוש לא קני אלא בקרבן הגזול ובלולב הגזול וכיוצא בהן דהיא מצוה הבאה בעבירה. אבל בכולי עלמא כגון אבדה וכיוצא בה ייאוש מדעת, כגון דשמעינן ליה למריה דנתיאש, המחזיק בה אחר יאוש קנה. ומדת תשלומי ד' וה' אינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד. ואוקימנה משום דכת' קרא שור ושה תרתי זימני מייתר ליה שור דסיפא ושה דרישא, שמעינן מינה שור ושה אין אבל חיה ועוף לא. ופיר' נגידים שוורים כחושים שאין עליהם אלא עצמות וגידים בלבד. אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל, ולא הטובח ומוכר מאחר הגנב משלם תשלומי ארבעה וחמשה. אמר רב לא שנו אלא לפני יאוש אבל לאחר יאוש קנאו גנב ראשון, ומשלם גנב שני ל... עליה מדר' עקיבה דאמ' מפני מה אמרה תורה טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה'] מפני שנשתרש בחטא], פיר' נשתרש בחטא, נהנה, כלומ' אם מכר מכירתו מכירה. כי ההיא דגרסינן [בפרק השולח גט] ומפני מה נענשה משום דאישתרשי לה מקום דינר. אם תאמר אחר יאוש שפיר, אלא לפני יאוש [מה] הנאה יש לו במכירתו. והאמ' רב חסדא גזל ולא נתיאשו הבעלין ובא אחר ואכלו רצה הנגזל מזה גובה רצה מזה גובה.